

Iz riznice hrvatske prirodne i nematerijalne kulturne baštine

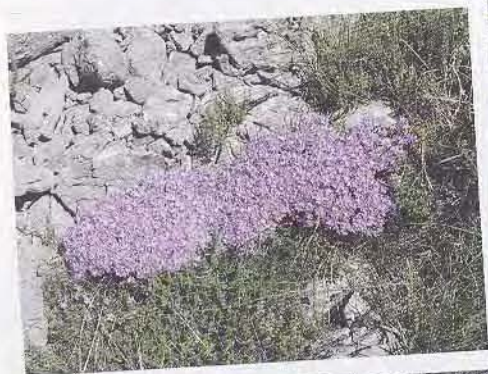
UPOZNAJTE HRVATSKU

Saznajte nevjerojatne pojedinosti o kulturnom naslijeđu i čarobnim destinacijama

PAKLENICA

zelena neukrotiva oaza

INFO PLUS

Nacionalni park Paklenica

Dr. Franje Tuđmana 14a
23 244 Starigrad - Paklenica
Tel.: +385 23 369 155 +385 23 369 202
e-mail: np-paklenica@zd.t-com.hr
prezentacija@paklenica.hr
www.paklenica.hr
radno vrijeme NP Paklenica:
pon. - ned. 6.00 - 20.00 h
cijena ulaznice: 40 kn

JESTE LI ZNALI?

Kako je Paklenica dobila ime?

• Ime Paklenica najvjerojatnije potiče od smole crnog bora, tzv. „pakline“, koju je lokalno stanovništvo uvelike koristilo u prirodnoj medicini za zacjeljivanje rana, kao luč za osvjetljenje te za premazivanje plovila u izradi brodova.

WINNETOU u Paklenici

• Budući da krajolik Nacionalnog parka Paklenica neodoljivo podsjeća na onaj američkog Divljeg zapada, europski filmovi često su snimali vesterne na ovim lokacijama, a među najpoznatijima su snimanja filmova o Winnetouu, nastalih prema romanima njemačkog pisca Karla Maya. U razdoblju od 1962. do 1968. na ovim lokacijama snimljena su četiri filma: „Blago u Srebrnom jezeru“, „Medu jastrebovima“, „Old Surehand“ te „Winnetou i Shatterhand u Dolini smrti“. Muzej posvećen legendarnom poglavici Winnetouu otvoren je prije dvije godine i nalazi se u hotelu Alan u Starigrad - Paklenici, a u njemu se nalaze originalni rekviziti koji su korišteni pri snimanju filmova. Više informacija potražiti na adresi: BlueSun hotel Alan, Dr. Franje Tuđmana 14, 23 244 Starigrad Paklenica ili nazvati na telefonu: +385 23 209 050.

/NAPISALA/ SILVIA PRAPROTNIK

Nacionalni park Paklenica dragulj je u niski hrvatskih nacionalnih parkova. Prostire se na površini od 96 km² na primorskoj padini južnog Velebita. Iako je riječ o ne baš prostranom području, specifičnost Paklenice je što se tu može pronaći pravo bogatstvo geomorfoloških pojava i oblika, nevjerojatno raznolik biljni i životinjski svijet te atraktivni krajolici koji zaljubljenicima u prirodu, a i onima koji će to tek postati oduzimaju dah. Ono čime se ovaj nacionalni park ponosi su dva impresivna klanca - Velika i Mala Paklenica. Premda izgleda grubo i nepristupačno, ovaj biser lako je dostupan zbog blizine jadranske turističke ceste i autoceste, a mnogobrojne staze označene putokazima mame domaće i strane turiste da se upuste u avanturu i uživanje u prirodnim ljepotama.

DOBRO JE ZNATI...

- Ako obilazite Nacionalni park Paklenica, svakako vrijedi vidjeti gradove, građevine i istražiti neka od najljepših mjesta na Mediteranu. Kulturno naslijeđe:
Crkva sv. Donata u Zadru – simbol je grada, izgrađena u 9. st.
Crkva sv. Križa u Ninu najmanja je katedrala na svijetu
Čipkarstvo na otoku Pagu – nalazi se na UNESCO-voj Reprezentativnoj listi nematerijalne baštine
Pag – razgledajte arhitekturu grada i doznajte sve o izradi paške čipke
Otoci Ugljan i Pašman – trajektom povezani sa Zadrom, vrijedi vidjeti divnu arhitekturu kamenih kuća na otocima

ma. Zahvaljujući brojnim informativnim i interpretacijskim pločama posjet Nacionalnom parku Paklenica odličan je izbor za nastavu u prirodi za djecu svake dobi. Pješčenje i šetnja ovom zelenom oazom pravi je način da se upozna Paklenica. Stoga ne čudi podatak da u Nacionalnom parku postoji dvjestotinjak staza i putova.

IZAZOV ZA PLANINARE

Podzemlje Nacionalnog parka Paklenica obiluje brojnim spiljama (među najljepšima je Manita peč) i jamama, a u njima su vrlo vrijedna i paleontološka nalazišta. Primjerice, Špilja u Zubu Buljme i Jama u Zubu Buljme. U potonjoj je pronađena lubanja spiljskog medvjeda stara oko 30.000 godina, dok su u Pećini u Pazjanicama pronađeni fragmenti keramike, što ukazuje na to da su na tom području obitali ljudi još iz razdoblja bakrenog i brončanog doba.

Središnja atrakcija Nacionalnog parka Paklenica je stijena Aniča kuk, visoka 400 metara koja je zbog svoje atraktivnosti postala omiljeno mjesto penjača i strastvenih alpinista. Važno je napomenuti da je najviša točka Nacionalnog parka Paklenica Vaganski vrh koji se uzdiže 1757m nad morem. Svakako treba naglasiti kako je ovaj Park i najznačajniji penjački centar u Hrvatskoj. Osim prirodnih ljepota, može se uživati i u ljepotama nadaleko poznatih vodenica. Jedna od njih, Srednji Marasovića mlin je 2000. godine i obnovljena, a tijekom sezone otvorena je svaki dan od 8.00 do 19.00 sati. O biljnom i životinjskom svijetu koji se može pronaći na području Nacionalnog parka Paklenica moglo bi se ispisati bezbroj stranica. Posjetitelji NP Paklenice uslugu smještaja i hrane uglavnom pronalaze u Starigrad-Paklenici.

ŠAROLIK BILJNI I ŽIVOTINJSKI SVIJET

Dovoljno je spomenuti nevjerojatan podatak da je zabilježeno oko 1000 biljnih vrsta i podvrsta, od čega je čak 79 endemičnih, primjerice kitajbelov pakujac, mali-jevo devesilje, lanilist, hrvatski zvončić, široko rasprostranjena šušlavica te okruglolisna pjeskarica koja raste samo u kanjonima Velike i Male Paklenice i nigdje drugdje na svijetu. U nižim dijelovima Parka, na Velikim i Malim Močilima, tijekom proljeća mogu se pronaći predivne orhideje. Raritet je gospina papučica, fangla, jedna od najljepših europskih orhideja. I zaljubljenici u životinjski svijet doći će na svoje. U Parku se može vidjeti 84 vrste leptira, 11 vrsta zmija i to su najčešće neotrovnice (šara poljarica, pjegava crvenkrpica), a nije rijetkost da vas zaskoči i poneki poskok. Što se tiče ptica, zasad je zabilježeno 230 vrsta, a posebnost daju ptice grabljivice od kojih izdvajamo surog orla, sivog sokola te jastreba. Zelenim prostranstvima suvereno vladaju i jeleni, srne i divokoze, a može se naletjeti na divlju svinju, čuti zavijanje vukova, frktanje risa ili divlje mačke.

Mnogobrojne planinarske i pješačke staze oduševit će sve zaljubljenike iskonske prirode

INFO PLUS
Nacionalni park Mljet

Pristanište 2, 20226 Goveđari
Tel.: +385 20 744 041 ili 020 744 058
e-mail: np-mljet@np-mljet.hr
www.np-mljet.hr
radno vrijeme:
pon. - ned. 8.00 - 20.00 h
cijena ulaznica:
odrasli 90 kn, djeca 40 kn

SAMOSTAN I CRKVA SV. MARIJE NA VELIKOM JEZERU

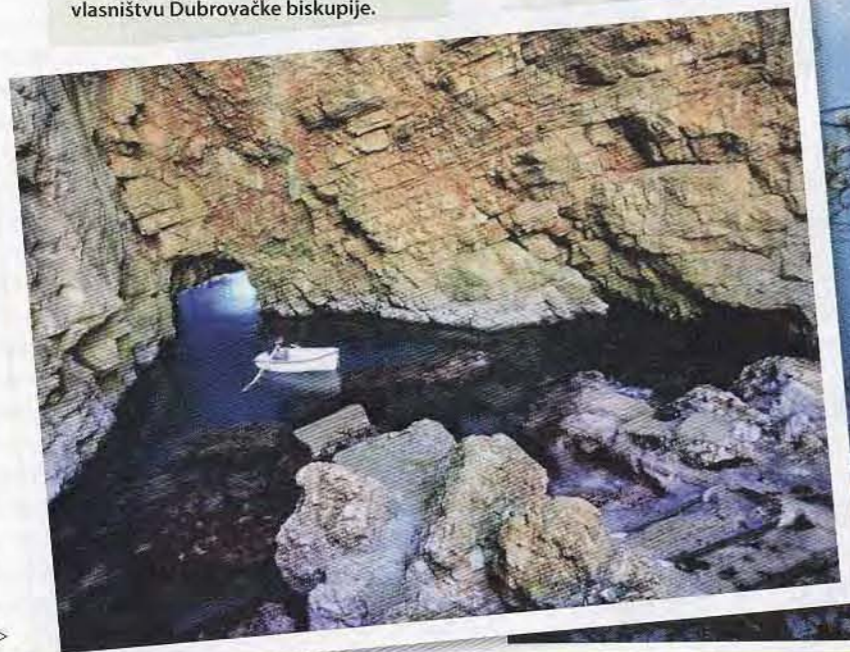
• **Crkvu sv. Marije i samostan** izgradili su u 12. stoljeću benediktinci koji su došli s Mt Gargana u Italiji, a papa Inocent III. svojom ispravom je posvećuje 1198. godine. Kako su se vremena mijenjala, mijenjao se i izgled i stil građevine, od renesansne do barokne, ali je centralni dio ipak zadržao svoj romanički oblik. Stoljeće i pol kasnije, točnije 1345., benediktinci se odriču vlasti na otoku te zadržavaju samo trećinu posjeda. Otok potom dobiva Statut i općinu u Babinu Polju, a Dubrovačkoj Republici pripojen je 1410. godine. U 16. stoljeću tu je sjedište Mljetske kongregacije. Danas je samostan u vlasništvu Dubrovačke biskupije.

/NAPISALA/ **SILVIA PRAPROTNIK**

Neki ga nazivaju najljepšim otokom Jadrana, dok ga drugi još više slave te ga svrstavaju među najljepša mjesta na Mediteranu. Bilo kako bilo, Mljet, na kojemu se smjestio i istoimeni Nacionalni park, svojom ljepotom, mirom koji pruža svakom posjetitelju te mirisima i bojama bez dvojbe zaslužuje dodijeljene titule.

VELIKO I MALO JEZERO

Nacionalni park Mljet rasprostire se zapadnim dijelom ovog južnodalmatinskog otoka i obuhvaća 5375 hektara zaštićenog kopna i okolnog mora. Najviši vrh Nacionalnog parka Mljet je Veliki planjak (392 m), a najviši vrh otoka Mljeta je Veliki grad (514 m). U otok su uvučena dva duboka zaljeva, koja se zbog svojih uskih veza s otvorenim morem nazivaju jezerima – točnije Veliko i Malo jezero. Zbog sustava slanih jezera, koja predstavljaju jedinstven geološki fenomen u kršu, Mljet je poseban ne samo u granicama Hrvatske i regije, već i u svijetu. Veliko jezero ima površinu 145 hektara i duboko je do 46 metara, dok je površina Malog jezera 24 hektara i ono je nešto pliće, ima dubinu oko 29 metara. U davnoj prošlosti, prije otprilike 10.000 godina, to su bila slatka jezera sve do početka nove ere. Danas, kao i ▶

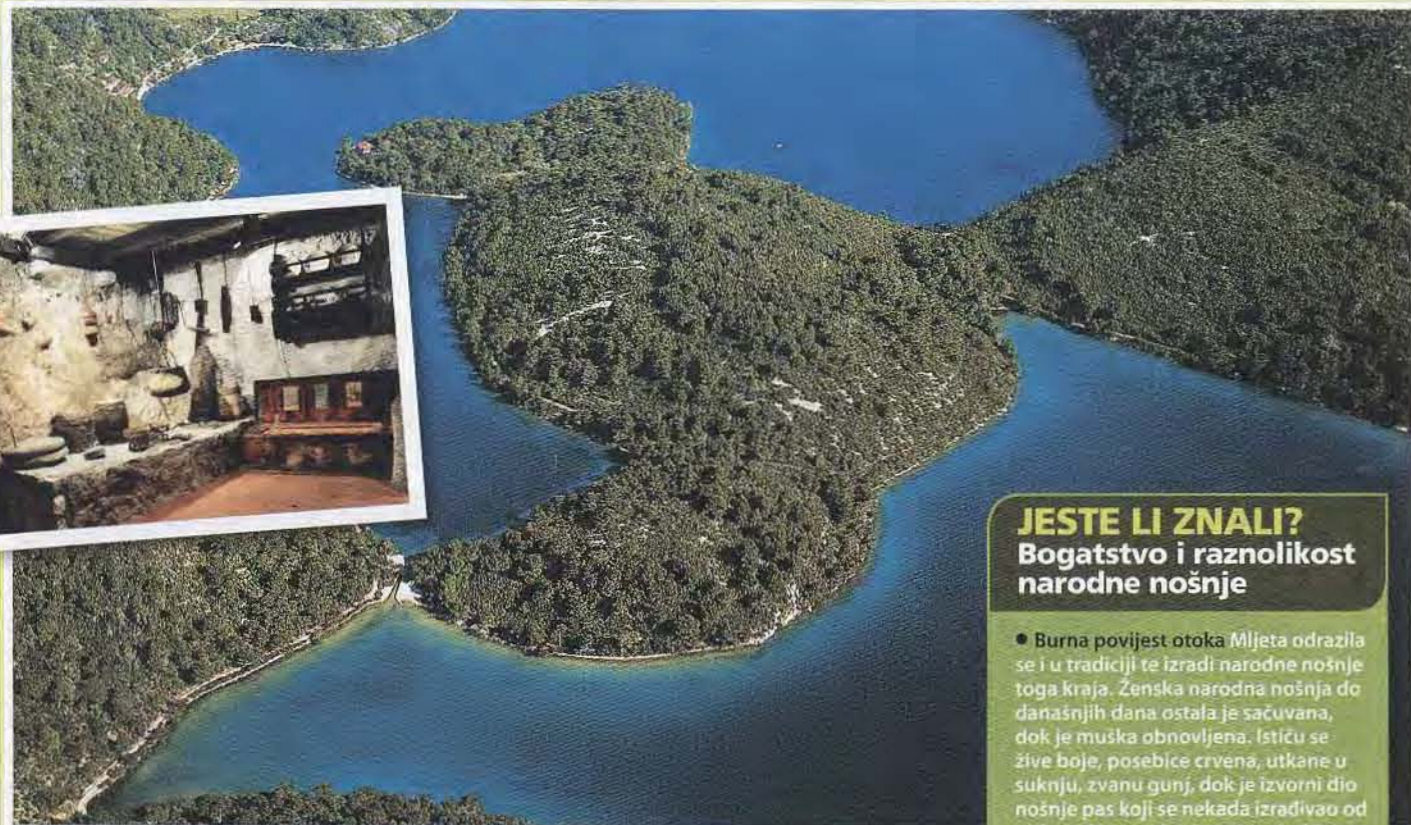
MLJET

smaragdno carstvo Mediterana

OTOK **MLJET** NAJUŽNIJI JE I NAJISTOČNIJI OD SVIH HRVATSKIH OTOKA, A PRUŽA SE PARALELNO S ISTOČNOM POLOVICOM POLUOTOKA PELJEŠCA

KORNATI - zbog svojih vidikovaca oduzimaju dah

JESTE LI ZNALI? Bogatstvo i raznolikost narodne nošnje

• **Burna povijest otoka Mljeta** odrazila se i u tradiciji te izradi narodne nošnje toga kraja. Ženska narodna nošnja do današnjih dana ostala je sačuvana, dok je muška obnovljena. Ističu se žive boje, posebice crvena, utkane u suknju, zvanu gunj, dok je izvorni dio nošnje pas koji se nekada izrađivao od svile, a danas od sukna. Na glavi žene nose kapicu – škuflju, ukrašenu vezom također crvene boje. Na nju se stavlja marama ukrašena čipkom, vezom i crvenim trakama. Na nogama žene nose crvene cipele i bijele čarape.

stoljećima unatrag, privlače svojom ljepotom i osebnjuošću mnoge moreplovce, prirodoslovce i zaljubljenike u iskonski raj. Iz mjesta Polače i Pomena vode staze i putovi prema Velikom i Malom jezeru. Svi gosti koji stižu u Nacionalni park Mljet trebaju imati na umu da jezerima smiju ploviti samo izletnički brodovi Nacionalnog parka, kajaci i kanui, te čamci otočana. Zbog plitkoće i slabog protoka vode, temperatura je u Velikom i Malom jezeru tijekom ljetnih mjeseci viša nego na otvorenoj strani otoka koju krase visoke stijene te brojne spilje i klifovi.

BURNA PROŠLOST OTOKA

Nacionalni park Mljet prepoznatljiv je po svojim šumovitim obroncima i bujnoj vegetaciji. Ovdje se šuma spušta gotovo do same obale,

njivali od davnih vremena. Šetnje mljetskim stazama, čist zrak i ljepote krajolika iz godine u godinu privlače sve više gostiju. Zahvaljujući dugom statusu zaštićenosti, u Nacionalnom parku Mljet može se vidjeti mnogo iznimno starih stabala i raznog suptropskog bilja. Tragovi povijesti vode nas do ilirskih plemena koja su svojim kamenim gradinama i ostacima grobova ostavili mnoge materijalne tragove diljem Mljeta, dok se kasnije, nakon dolaska Rimljana, otok spominje u njihovim pisanim dokumentima. U Polačama se još uvijek mogu vidjeti vrijedni ostaci rimskih palača i bazilika iz 1. stoljeća. U 8. stoljeću otok nastanjuju Hrvati Neretljani, dok su sredinom 12. stoljeća gospodari otoka benediktinci Pulsanskog reda koji na otočiću usred Velikog jezera grade samostan. On će kasnije, kroz dugi niz stoljeća,

njih stalno vrebaju najveća dnevna grabljivica – orao zmijar. Poj ptica pjevica čuje se već s prvim zrakama jutarnjeg sunca. Ptičji svijet je raznolik, bogat je rijetkim vrstama pa tako u šetnji i razgledavanju Nacionalnog parka Mljet može se vidjeti šojka, siva muharica i šumski zviždak. Nerijetko će se naići i na sivog puha koji trčkara šumom, no njemu najveću prijetnju predstavlja i sve ga više potiskuje mediteranski štakor. Novi stanovnik otoka je divlja svinja, koja sve češće zalazi u polja i zadaje glavobolje lokalnim poljodjelicima. Stvaranje naselja na području Nacionalnog

JEDNA OD SPECIFIČNOSTI otoka Mljeta su blatine, jezercica s bočatom vodom u mjestima Sobra, Prožura, Blato i Kozarica

dajući pri tom ugođaj izvorne, netaknute prirode. Zbog zelenila koje vlada Nacionalnim parkom Mljet, otok je dobio epitet „zeleni otok“, a to opravdava činjenica da danas na njemu uspijeva čak pet vrsta različitih šuma. Ovdje možemo naći nevjerojatne ostatke prašume, izvorne šume crnike, alpskog bora, šume panjače... Ondje gdje prestaje šuma, uspijeva makija i mediteransko mirisno bilje. Na ovakvu nedimnutu ljepotu ni naši preci nisu ostali ravnodušni te su ovo područje nasto-

biti kulturno, vjersko i političko središte otoka. Osim uživanja u iskonskoj prirodi i kulturnim znamenitostima, pažnju svakog gosta plijenjen i raznolikost životinjskog svijeta, kako na kopnu, tako i u modrim dubinama. Specifičnost ovog otoka jest da na cijelom otoku nema zmija otrovnica zbog prisutnosti indijskog mungosa koji je njihov najveći neprijatelj. Doduše, na otoku obitava, između ostalog, pet vrsta zmija i četiri vrste guštera. No, njima prijeti i opasnost iz zraka. Naime, na

parka Mljet počinje krajem 18. stoljeća kada benediktinci dozvoljavaju naseljavanje dviju obitelji iz Babinog Polja. Tako nastaje najstarije naselje na području Parka - Govedari, a potom nastaju i naselja kao što su Polače i Babina Kuća. Danas se stanovnici ovog predivnog otoka i Nacionalnog parka bave zemljoradnjom, a ponajviše vinogradarstvom i maslinarstvom, dok turizam uzima sve više primat u svakodnevnom životu otočana, pa se sve više razvijaju naselja uz obalu mora.

/NAPISALA/ PETRA BALIJA

Posljednji dan stvaranja odlučio je Bog okruniti svoje djelo, i tako stvorio iz suza, zvijezda i daha Kornate - napisao je irski pisac i dobitnik Nobelove nagrade George Bernard Shaw, koji se, kao i mnogi gosti koji su posjetili taj otočni sklop, zaljubio u njega. Iako izreka kaže "Koliko je dana u godini, toliko je i kornatskih otoka", to otočje ustvari uključuje 150 otoka, otočića i hridi. Smješteno u središnjem dijelu Jadrana, na sutoku šibenskih i zadarskih otoka, najrazvedenije je i najgušće u Sredozemlju, a rasprostire se na površini oko 320 km². Nacionalni park, koji zauzima većinu otočja, sadrži 89 otoka, a taj status dobio je 1980. godine, te je u međuvremenu stavljen i na listu svjetske prirodne baštine UNESCO-a.

ROBINZONSKI TURIZAM

Kornati su poznati kao raj za nautičare, koji svoje sposobnosti i vještine isprobavaju slalomskom vožnjom kroz čuvene kornatske "krune" ili "stene", kako ih lokalno stanovništvo naziva. Na nekim mjestima ove se strme litice spuštaju i preko 90 metara u morske dubine, a najstarije stijene tamo su već stotinjak milijuna godina. Zbog opasnosti plovidbe u ovom labirintu kamena i

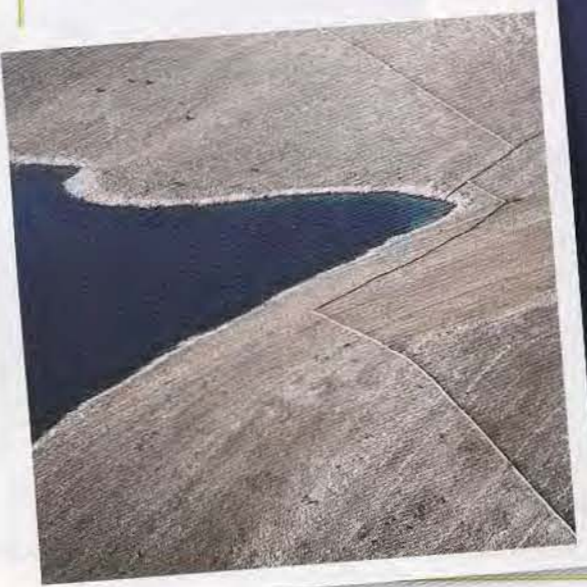
mora, Kornate krase i mnogobrojni stari svjetionici, koji se nalaze izvan granica Nacionalnog parka, danas određite "robinzonskih" turista, kao što su Blitvenica i Sestrice. Ovakav turizam proteklih se godina uvelike razvio, pa tako oni koji se odluče tako odmoriti mogu živjeti kao stara kornatska obitelj bizantskog doba, kada je otočje bilo naseljeno. Tako sudjeluju u branju maslina, love domaće "podivljale" ovce, strižu ih ili love ribe kako bi se prehranili. Posjetitelji ▷

JESTE LI ZNALI? Kako su Kornati dobili ime?

• Današnji naziv Kornati potječe od talijanskog naziva Isole Incononate, što znači okrunjeni otoci. Otoci su prava ekološka oaza, gdje je priroda gotovo netaknuta, nema trgovina, automobila i elektrike, a miljama ste daleko od gradske gužve i stresa.

KORNATI SE SASTOJE OD 140 NENASELJENIH OTOKA, OTOČIĆA I HRIDI, A KRASE IH MNOGOBROJNI SVJETIONICI

ČAROBNI KORNATSKI ARHIPELAG PREDSTAVLJA NAJGUŠĆU otočnu skupinu na području Mediterana

nije moguće. No najviši je, na 237 metara, Metlina na otoku Kornatu. Kopneni dio parka u potpunosti je u privatnom vlasništvu, uglavnom najbližih Murterana. U samom Nacionalnom parku registrirano je 620 vlasnika, a osnovna gospodarska aktivnost je maslinarstvo i ovčarstvo.

BOGATSTVO MODRIH DUBINA

Ljubitelji ronjenja oduševljavaju se, pak, ekosustavom morskih dubina. Postoji devet zona namijenjenih ronilačkom posjećivanju, a najatraktivniji stanovnik morskog dijela ovog prostora je dobri dupin. Glavate želve i velike morske kornjače također često dolaze u potrazi za hranom. Ipak, najbogatije morske zajednice su one koje rastu na dnu. Tako je, primjerice, morska cvjetnica, koja je u Sredozemlju na mnogim mjestima nestala, u podmorju kornatskog arhipelaga vrlo dobro razvijena i zastupljena.

Osobitost Nacionalnog parka Kornati su i brojne stare utvrde, mnoge još iz ilirskih vremena, kao monumentalna Tureta, najmarkantnija građevina smještena na otoku Kornatu. Pretpostavlja se da je utvrda iz 6. stoljeća te da je imala vojnu namjenu sa svrhom osiguranja i kontrole plovidbe. Tamo je i ranokršćanska bazilika, ostaci solane iz srednjeg vijeka, mletački kastel i mnogi suhozidi iz tog doba.

INFO PLUS NP KORNATI

NACIONALNI PARK KORNATI

Butina 2, 22 243 Murter

Tel: +385 22 435 740

e-mail: kornati@kornati.hr

www.np-kornati.htnet.hr

radno vrijeme: pon. - ned. od 8.00 h do 11.00 h

Cijena ulaznice varira od duljine broda kojim se dovoze posjetitelji u Nacionalni park

FANTASTIČNI KONTRASTI

Kontrast plavetnila mora i kopna, koje čine karbonatne stijene, posjetitelje ostavljaju bez daha

u park mogu doći samo brodom, najčešće u organizaciji jednog od mnogobrojnih brodara ili turističkih agencija koje organiziraju izlete s kopna. Većina obožava kupanje u bistrom, toplom moru dok su usidreni u jednoj od dvadeset uvala, dok riblje specijalitete domaće kuhinje probavaju u marinama i gostionicama uređenima u starim kućama ribara s okolnih otoka te uživaju u degustacijama vina. Drugi vrijeme provode u promatranju životinjskog i biljnog svijeta. Pored glodavaca, zmija, guštera i insekata, u parku je registrirana i jedna zvijer - kuna bjelica. Nju je, međutim, izuzetno teško vidjeti uživo.

Osim toga, neki ne zaboravljaju pogled koji se pružaju s brojnih vidikovaca, do kojih nije posebno teško doći. Ipak, izdvojiti jedan i reći da je bolji od drugih, kažu obližnji mještani,

JESTE LI ZNALI? Kornatski otok Mana

• Na kornatskom otoku Mana 1957. godine sagrađeno je malo umjetno grčko selo za potrebe snimanja crno-bijelog filma "The Poachers"; o ljubavi ribara i mlade seoske djevojke. Kulise nakon završetka filma nisu srušene, pa se neupućeni gosti često prevare misleći da je originalna antička građevina.

TELAŠĆICA

dom dobrih dupina

/NAPISALA/ **PETRA BALIJA**

Zaljev Telašćica jedna je od nasigurnijih, najljepših i najvećih prirodnih luka na Jadranu. Do 1988. pripadao je Nacionalnom parku Kornati, kada se izdvojio i formirao kao zasebno zaštićeno područje s nešto blažim oblikom zaštite: Park prirode Telašćica. Uvala se nalazi na jugoistočnom dijelu Dugog otoka. U kopno je uvučena otprilike osam kilometara, a na svom južnom, najširem dijelu, široka je 1,6 kilometara i otvorena je prema susjednim Kornatima te se proteže duž 68,78 kilometara obale. Sadrži 25 uvala, rtova i pet otočića, a zbog svog položaja zaštićena je od udara bure s kopna i juga s mora te je tako omiljeno skrovište za nautičare koji tamo imaju zaklon i za najvećih oluja. Stjenovite su obale niske s unutarnje strane, dok se s vanjske strane pružaju impozantni klifovi, visoki i do 161 m. Park prirode prostire se od morske razine do najviših kota na Mrzlovici (198 m), na Brčastacu (198,5 m) i Čelinjaku (198,5 m). Sa stijena gosti često promatraju i družu se s porodicama dupina, koji su česti posjetitelji uvala. U cijelom prostoru zabilježeno je i osam vrsta šišmiša. Park prirode dom je i za četiri endemske vrste biljaka, no najposebnija biljka je endemska podvrsta dubrovačke zečine, koja se može vidjeti samo na dugootočkom strmcu. Park je također izvor samoniklog ljekovitog bilja, koje ljudi od davnih vremena sakupljaju i koriste zbog ljekovitih svojstava.

JESTE LI ZNALI? Kako je Telašćica dobila ime?

• Samo ime Telašćica navodno potječe od latinskog naziva "tre lagus", što u prijevodu znači tri jezera. Sastoji se od tri dijela koji su međusobno odvojeni suženjima. Ta tri dijela su Tripuljak, Farfarikulac i Telašćica. Morfološki te su tri uvale zapravo krške ponikve koje su pod more dospjele prije desetak tisuća godina nakon zadnje (würmske) oledbe.

SLANO JEZERO MIR

Između zaljeva i strmih litica nalazi se poseban dragulj - malo i vrlo slano jezero Mir. Dužina mu je otprilike 900 metara, a najveća širina 300 metara te najveća dubina šest metara. Jezero je iznimno slano jer je podzemnim kanalima povezano s morem, a stalno isparava. Temperaturne razlike u jezeru su jako izražene. Ljeti je jezero toplije od mora, te se tako temperature uglavnom kreću oko

33 stupnja Celzijusa, dok je zimi s pet "Celzijevaca" puno hladnije od okolnog mora. Zbog svega toga jako je siromašno životinjskim morskim svijetom. Osim planktona, u njemu živi tek nekoliko vrsta organizama, no zato se tamo smjestila posebna vrsta jegulje kajman koja naraste i do tri kilograma.

Još jedna znamenitost ove uvala je i neobičan otočić nazvan Taljurić, koji je zapravo kamena ploča promjera oko 60 m i visine svega 3 m. Iz daljine izgleda kao ravna ploha pa su ga moreplovci u mletačkom dijalektu nazvali "tagliero", po čemu je nastao deminutiv taljurić. Na otočiću Gumenjaku Velom u dnu njegove poluspilje smjestila se pak spužva mesožderka pronađena 2000. godine, što je drugi takav nalaz na svijetu. Glavna hrana ove spužve su mali račići, a zbog svojih mikroskopskih kukastih iglica, koje vire izvan njena tijela, oni se lako upetljaju. Spužva račića probavi u roku desetak dana, a takav obrok dovoljan joj je čak za nekoliko mjeseci. Podmorje je također bogato raznim vrstama koralja, koje ronice ostavljaju bez daha. Park obilježavaju i mnogi arheološki nalazi iz četvrtog

i petog stoljeća.

U području Parka prirode postoji nekoliko ugostiteljskih objekata, na otoku Katina te uvalama Mala Proversa, Mir i Magrovica. S obzirom na to da 65 posto PP Telašćica otpada na more, najjednostavniji način dolaska je brodom. Ako se dolazi s kopna, najjednostavnije je doći iz mjesta Sali, dokle se može doći direktnim brodskim linijama iz Zadra (www.jadrolinija.hr) ili linijom za mjesto Brbinj na sjevernom kraju Dugog otoka pa potom automobilom do Telašćice. Na području Parka prirode Telašćica postoji određeni broj malih kamenih kućica u privatnom vlasništvu. Moguće je odsjesti u njima ili u hotelu u mjestu Sali koje je najbliže naselje Parku. Posjetitelji koji žele unajmiti kućicu u području Parka, mogu to učiniti preko jedne od turističkih agencija u Salima.

INFO PLUS Park prirode Telašćica

Ulica Danijela Grbina bb
23 281 Sali Tel.: +385 23 377 096

e-mail: telascica@zd.t-com.hr
www.telascica.hr

radno vrijeme PP Telašćica
pon. - ned. 7.00 - 20.00 h

cijena ulaznice: odrasli - 25 kn ako
ulaze s kopnene strane, 60 kn ako
ulaze s morske strane

ulaznica za djecu do 15 godina
stoji 14 kn

ŽIVOTINJSKI SVIJET U PARKU PRIRODE TELAŠĆICA
vrlo je raznolik: tu živi više od 486 životinjskih kopnenih vrsta

UVALA TELAŠĆICA - DOM MALIH MAGARČICA

• Mnogi magarci ili "tovari", kako ih zove lokalno stanovništvo, pronašli su u uvali Telašćica svoje utočište. Kako su posljednjih nekoliko desetaka godina izgubili svoju svrhu tovarne životinje, dugootočani ih svako malo napuštaju, pa su se tako sjetili kako bi lokalno stanovništvo svoje magarce moglo dobrovoljno ostavljati u tom parku prirode. Trenutačno tamo živi 14 magaraca, a posjetitelji i kupaci moraju stalno na oprezu imati svoje torbe i slatke poslastice koje spremne unutra kako im ove simpatične dalmatinske životinje ne bi prerovale sadržaj torbe i pojele sve što nađu.

IZUZETAN
FENOMEN PRIRODE
Dugootočki strmac je najveći
i najistaknutiji strmac
na obalama Jadrana

POSEBNOSTI **LASTOVSKOG OTOČJA** SU LJUPKI, PITOMI KRAJOLIK I GOSTOLJUBIVI, SRDAČNI DOMAČINI

LASTOVSKO OTOČJE

zemlja iz bajke na krajnjem jugu Hrvatske

JESTE LI ZNALI? Lastovo - zeleni otok

• Jeste li znali da je Lastovo uz Mljet hrvatski najšumovitiji otok. Prekriven je ponajviše makijom, a najljepše drvo je planika, no ima i crnike, a uz njih se ističe i šuma alpskog bora. Na Lastovskom otočju mogu se vidjeti i mnoge mediteranske biljke: mirisni badem, egzotični citrusi limun i naranča te palme i rogači. Ljekovito bilje također odlično uspijeva u Parku pa se nerijetko uz put mogu pronaći kadulja, metvica, ružmarin, lavanda, koromač i kamilica.

/NAPISALA/ **SILVIA PRAPROTNIK**

Krene li se brodom prema jugu, nakon četiri sata vožnje od kopna stiže se do Parka prirode Lastovsko otočje, koje se ističe razvedenošću arhipelaga, bogatim zelenilom, neopisivim mirisima mora i bilja te jedinstvenom folklornom baštinom njegovih stanovnika. Ovo je raj za sve moreplovce, avanturiste i sve one željne prave, netaknute prirode koja se zrcali u sjaju mora i šumi u pjesmi borova. Park prirode Lastovsko otočje obuhvaća čak 44 otoka, otočića i grebena (najveći od njih su Lastovo i Sušac), ukupne površine 53 km² i 143 km² morske površine. Bogatee šume kojima obiluje ovaj Park skrivaju mnoge spilje, pećine i jame, a najveći dragulji dobro su skriveni u bogatom podmorju. Jedan od razloga kako se uspjela očuvati priroda te bogat biljni i životinjski svijet jest udaljenost otočja jer do njega svojim brodicama dolaze samo iskusni nautičari. Neoppravljivi romantičari posjetom Parku doći će na svoje jer ovdje mogu odmarati i sanjariti na svjetionicima kojih ima podosta, primjerice na Glavatu, koji se nalazi istočno od otoka Lastova, a najposjećeniji su oni na Sušcu i na rtu Struga. Brojni vidikovci, osobito Hum, najviši vrh otoka Lastova (417 m) pružaju nezaboravne trenutke svim posjetiteljima i ljubiteljima prirode jer se s njega pruža pogled po zaobljenim brežuljcima i duboko usjećenim uvalama s jedne strane te na beskrajno plavetnilo s druge.

CARSKI OTOK

Park prirode Lastovsko otočje pripada južnodalmatinskoj otočnoj skupini, udaljen 32 km od Mljeta i svega 13 km od čarobne Korčule. Rimljani su Lastovo nazivali Carski otok (Augusta insula), a tijekom srednjega vijeka mijenja imena: Augusta, Lagusta i Lagosta. Današnji naziv dobio je preko romanskog oblika Lasta kojem je dodan slavenski nastavak –ovo. Ljudi su naseljavali ovo područje od ranog brončanog doba. Lastovo je imalo burnu povijest i često je mijenjalo gospodare: smjenjivali su se ugarsko-hrvatski kraljevi, dubrovačka vlastela, Francuzi, Englezi, a pod Austrijom će ostati do 1918. godine. No, tuđinci još ovaj dra-

PROVOD NA LASTOVU

• **Gostoljubivi domaćini**, odlična gastronomska ponuda, vrhunska vina, nevjerojatna ljepota krajolika, mir i netaknuta priroda odlične su preporuke da svatko posjeti ovaj jadranski dragulj. Gosti se osim uživanja u sunčanju i kupanju mogu zabaviti i rekreativnim sportovima: pješačenjem, biciklizmom, ronjenjem... Postoji mogućnost izleta barkom na obližnje otoke Saprun, Mljet, Palagružu i obilazak Parka prirode morskim putem. Tijekom srpnja i kolovoza održava se Lastovska noć, Lastovsko kulturno ljeto i tradicionalni Jazz festival, a ne propustite ni Lastovski poklad.

LJEPOTA SKRIVENA U DUBINI

• **Zaštitni znak lastovskog akvatorija** su velike kolonije brkatog jastoga, hlapovi, kuke (sovice) i rakovice. Potom, na tom području često se vide puževi tritonova truba, prugasta mitra i puž bačvaš te mnoge plave ribe kao što su škarpine, kirmje, zubaci i kantari.

Osobito veselje zaljubljenicima u more pružaju dupini koji u vodama oko Parka prirode Lastovsko otočje veselo plivaju i izvode akrobacije u zraku. Tako se mogu vidjeti: kratkokljuni obični dupin, dobri i glavati dupin te ljepotice u oklopima – kornjače glavata i zelena želva.

INFO PLUS: Park prirode Lastovsko otočje

Trg svetog Petra 7, 20 289 Ubli, otok Lastovo
Tel.: +385 20 801 250; +385 20 801 252
e-mail: ju.park.prirode.lastovo@du.t-com.hr
www.pp-lastovo.hr
radno vrijeme: pon. - pet. od 7.00 h do 15.00 h
(ljetni info punkt trajektna luka Ubli - radno vrijeme od 8.00 h do 20.00 h)
cijena ulaznice: odrasli plaćaju 25 kn, a djeca imaju besplatan ulaz

Park prirode Lastovsko otočje

gulj ne ispuštaju iz ruku: Rapalskim ugovorom Lastovo je dodijeljeno Italiji koja njime vlada do 1943. Nakon 1945. vlasti SFRJ na otoku su izgradile jake vojne baze i zabranile dolazak stranih gostiju. To je uvelike štetilo turističkom i gospodarskom razvoju otoka koji se, napokon, nakon proglašenja samostalnosti Republike Hrvatske razvija u oba smjera.

GASTRO UŽITAK ZA SVAKO NEPECE!

Bujan životinjski svijet i biljna raznolikost svrstavaju ovaj raj na zemlji među najomiljenije destinacije u Hrvatskoj. Uz uobičajenu otočnu faunu važno je naglasiti da na otoku nema zmija otrovnica te da su na Lastovskom otočju utočište naše rijetke vrste gušterica: jadranska i lastovska. Na liticama Struge ljubitelji ptica mogu vidjeti sokola, dok u spiljama obitavaju šišmiši. Zahvaljujući obilju zooplanktona, podmorje Parka obiluje raznobojnim koraljima, spužvama te plaštenjacima. Velika atrakcija su endemični kameni ili hvarski koralj, crveni koralj te razgranata gorgonija.

Od kulturnog naslijeđa valja spomenuti starokršćansku baziliku sv. Petra koja potječe iz 6. stoljeća, župnu crkvu sv. Kuzme i Damjana koja je bila zborna mjesto lastovske zajednice, a spominje se već početkom 14. stoljeća. Neobičnost gradnje i arhitekture očituje se u specifičnom obliku dimnjaka (fumara). Oni svojim izgledom podsjećaju na minarete, iako se do danas ne zna otkud je ovaj „arhitektonski“ utjecaj došao - naime, još uvijek stoji pitanje je li to slučajnost ili je oblik kopija fumara iz talijanskih sela. Žitelji južnodalmatinskih otoka veliki su gurmani, vole jesti i kuhati, što je vidljivo iz brižno čuvanih starih spisa i recepata koji su atraktivni još i danas. Od specijaliteta nezaobilazne su čimule u maslinovu ulju, slanetak uz slane srdele, jastog na sve načine, srdele na ražnju, škarpina u brodetu, kozletina i janjetina pod pekom... još kad se sve to fino zaokruži plavcem malim i rukatcem, uživanju nema kraja!

SUŽIVOT ČOVJEKA I PRIRODE
Od najdavnijih vremena ljudi ovog podneblja poštovali su zemlju i prirodu. Danas mnogi imaju vinograde uz obale Vranskog jezera

VRANSKO JEZERO

netaknuti raj
nadomak mora

/NAPISALA/ **SILVIA PRAPROTIK**

Ako vas put nanese Jadranskom magistralom prema sjevernoj Dalmaciji, naići ćete na plavi dragulj kopnenta, Park prirode Vransko jezero, najveće prirodno jezero u Hrvatskoj, smješteno u neposrednoj blizini mora. Točnije, jezero se pruža paralelno s morskom obalom od koje je na nekim mjestima udaljeno manje od kilometra! Park ima površinu od 57 km², a više od polovice, odnosno 30,02 km² otpada na samo jezero. Rijetko gdje se priroda tako poigrala s krajolikom: razvedena morska obala ispred, mediteranska močvara s jedinstvenim ekosustavom te iza brda ruralna idila ravnokotarskih naselja. Park prirode Vransko jezero po mnogočemu

području Parka. Osim toga, važno je naglasiti da je riječ i o važnom odmorištu te hranilištu za cijeli niz europskih ugroženih vrsta. Ornitološki rezervat nalazi se na sjeverozapadnom dijelu Vranskog jezera i proteže se do same granice Parka prirode. Tu se mogu vidjeti čaplja danguba, bukavac, mali vranac, eja močvarica, velika bijela čaplja, kosac, siva i riđa štijoka. Jezero je povezano s morem putem kanala Prosika prokopanog 1770. godine sa svrhom isušivanja močvare u sjeverozapadnom dijelu jezera (najviše zbog malarije). Kroz taj kanal morske ribe kojima ne smeta slatka voda mogu ulaziti u jezero. Na udicama strastvenih ribiča nerijetko završe šaran, štika, crvenperka i cipal. No, populacija jegulje na Vranskom jezeru je strogo zaštićena vrsta te je zabranjeno

INFO PLUS Park prirode Vransko jezero

Kralja P. Svačića 2
23 210 Biograd na Moru
Tel.: +385 23 383 181
e-mail: pp-vransko-jezero@zd.t-com.hr
www.vransko-jezero.hr

radno vrijeme:
pon. - ned., 8.00 - 20.00 h
cijena ulaznice: odrasli 20 kn, djeca 10 kn

je specifično ne samo u nas, nego i u čitavoj Europi. Riječ je o fantastičnom spoju kopna i mora koje nudi utočište mnogobrojnim ptičjim vrstama, vodozemcima, ali i sisavcima te biljnim vrstama. Baš ta raznovrsnost ptičjeg svijeta čini područje Parka prirode Vransko jezero toliko posebnim - tu obitava 249 vrsta ptica od kojih se 102 vrste gnijezde na samom

no loviti je te ometati u migraciji. Uz ribe, suživot su pronašli i mnogobrojni vodozemci: zelena žaba, gatalinka, daždvenjaci, a nerijetki su i gmazovi. Ima ih 20-ak vrsta: barska kornjača, primorska gušterica, blavor. Zmija ima također i to neotrovnica (šara poljarica, bjelouška) dok ponegdje zna vrebati i poskok. Sve vrste gmazova, osim poskoka, zakonom

VRANSKO JEZERO
JE PODRUČJE
S VELIKOM
RAZNOLIKOŠĆU
ORNITOFAUNE TAKO
DA JE DOSAD NA
PODRUČJU PARKA
ZABILJEŽENO 249
VRSTA PTICA

BROJNE BICIKLISTIČKE STAZE

• Park prirode Vransko jezero pravi je raj i za one željne uživanja u prirodi na dva kotača. Naime, oko jezera protežu se biciklističke staze na više od 50 kilometara. Najčešća ruta jest ona koja počinje u mjestu Vrana kod mjesne crkve, potom se staza penje na brdašce Majdan koje nadgleda cijeli Ornitološki rezervat, a potom se nastavlja sjevernom obalom jezera. Tijekom obilaska svakako se preporučuje posjet vidikovcu Kamenjak koji se nalazi iznad polovine jezera odakle se pruža prekrasan pogled na cijelo Vransko jezero, otok Pašman, Murter i Kornate. Ovdje se mogu kupiti i suveniri s motivima Vranskog jezera i biciklistička izletnička karta. Dio staze uz istočnu obalu do Prosike je kratak i prolazi uz poluotok Babin škoj na kojem se mogu vidjeti ostaci liburnske utvrde i mletačke stražarnice.

Park prirode Vransko jezero

RIBOLOVCI UŽIVAJU U PECANJU, a najčešće se na udicama nađu šarani, somovi, štuke i cipli

su zaštićene. Gore spomenute vrste trebaju se čuvati čagljeva i kuna. Neki od najljepših primjeraka kukaca vole baš ovo podneblje, primjerice, danji leptiri i vretenca. Osim flore i faune, domaći i strani turisti mogu doživjeti povijest putem nevjerojatnih spomenika iz prošlosti. Povijest Vranskog bazena seže daleko u prošlost. Naime, ovo mjesto poznato je kao lokalitet koji je svojim gospodarskim značenjem i ljepotom oduvijek plijenilo pozornost raznih veleposjednika. Još od rimskog doba tu se nalaze njihove „ville rustice“, a cijeli kraj bio je važna trasa rimskih javnih putova. U srednjem vijeku na ovom

području nalazili su se hrvatski kraljevski gradovi: Nin, Biograd, Knin i Šibenik. Osim spomenutih gradova treba razgledati i stari grad Vrana, Babin škoj na kojem su nađeni i liburnski ostaci te mletačka pogranična stražarnica koja govori o činjenici da je mletačko-turska granica dugo vremena prolazila baš preko Vranskog jezera. Nipošto se ne smije izostaviti razgledavanje rezidencije Maškovića han, iz 17. stoljeća, a riječ je o najzapadnijem spomeniku civilne turske arhitekture u Europi. Na vidikovcu Kamenjak posjetitelji Parka prirode mogu se okrijepiti te se uz najavu može unajmiti i kućica na Kamenjaku.

BIRDWATCHING promatranje ptica

• Posjet Parku prirode Vransko jezero bit će pravo zadovoljstvo ljubiteljima pernatih ljepotica. Naime, ovaj kraj ističe se iznimnim bogatstvom ptičjih vrsta (oko 249!), stoga svi promatrači ptica mogu uživati tijekom cijele godine u svom hobiju. Ipak, najljepše razdoblje za promatranje ptica su proljeće i ljeto zbog većeg broja ptica i fantastičnih boja koje krase ovaj krajolik. Močvare i tršćaci pogodni su za uživanje u ptičjim vrstama, a preporučuje se praćenje u manjim grupama uz stručnu pratnju vodiča. Od opreme dobro je imati dvogled. Oni iskusniji mogu ponijeti teleskop s nogarima. Također, nije naodmet ponijeti džepni priručnik za ptice i mali notes u koji se mogu upisivati imena ptica i promatranja. Zanimljivo je da na Vranskom jezeru gotovo da nema komaraca zbog invazivne vrste ribe, gambuzije, koja se hrani njihovim ličinkama.

BIOKOVO - nježni div, moćni čuvar Jadranske obale

/NAPISALA/ SILVIA PRAPROTIK

Baš poput dobrog čuvara, Biokovo se nadvilo nad dio srednjodalmatinske obale. Sa svojim strmim, gotovo okomitim vrhovima, višim i od 1700 metara, ova planina toliko se približila obali da pomalo zastrašuje svojom imponzantnom veličinom i to je prizor kakav se malo gdje može vidjeti. Budući da je priroda na Biokovu većim dijelom izvorna i netaknuta, mnogi su mišljenja da bi park prirode trebalo proglasiti devetim hrvatskim nacionalnim parkom. Biokovo je dio planinskog masiva Dinarida površine 195,5 km², obuhvaća područje od prijevoja Dubci kod Brele pa sve do područja prijevoja Stupica iznad Podgore. Kao što je već navedeno, veliko područje Parka prirode Biokovo još je neistraženo, a priroda je uvelike netaknuta, tako ▷

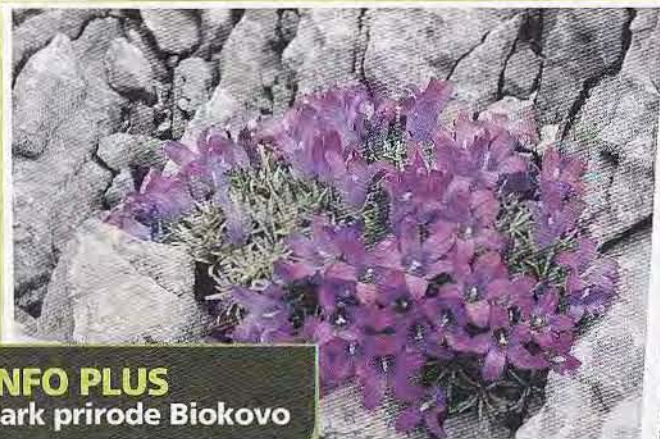
Divokoza se može često vidjeti kako spretno skače po strmim stijenama Biokova

JESTE LI ZNALI? Kako je Biokovo dobilo ime?

• Današnje ime **Biokovo** je dobilo najvjerojatnije po svojoj snježnoj bjelini (bil, bilak, Bilkovo, Biokovo), što i nije neobično budući da snijega na toj planini ima gotovo veći dio godine. U Zagori su ovom ljepotanu nadjenuli ime u ženskom rodu, Biokova, dok se, pak, s primorske strane naziva Biokovo ili Bijakovo.

AKTUAL PROMO

INFO PLUS Park prirode Biokovo

Marineta - Mala obala 16,
21300 Makarska

Tel.: +385 21 616 924

e-mail:
park-prirode-biokovo@st.t-com.hr
www.biokovo.com

* PP Biokovo ima besplatnu
mobilnu aplikaciju koja se može
preuzeti sa web stranice Parka:
www.biokovo.com

vrijeme posjećivanja u sezoni:
pon. - ned. 7.00 - 20.00 h

cijena ulaznice: odrasli plaćaju 40
kn, a djeca do 7 godina ne plaćaju
ulaznicu

popust od 50% ostvaruju planinari
s iskaznicom i biciklisti

ulaz u botanički vrt Kotišina je
besplatan

da se, šetajući njime, mogu pronaći mnoge endemske životinjske i biljne vrste. O fantastičnoj brojnosti i raznolikosti biljaka govori i to da u Parku postoje posebno vrijedna područja za flor i faunu: rezervat koji se proteže na relaciji Sv. Ilija - Šibenik - Štropac i rezervat Troglav - Sv. Jure, najviši vrh Biokova.

PODSJETNICI PROŠLIH VREMENA

Od endema ovdje se mogu vidjeti biokovsko zvonce, žalobna visika i biokovska zečina. Osim uživanja u prirodnim ljepotama i planinarskim stazama za planinare i bicikliste, gost može vidjeti i zanimljive ostatke prošlosti na obroncima ove pomalo surove planine. Vrijedni su i mnogobrojni sakralni objekti kao što su crkva sv. Ilije, crkva sv. Nikole, a misa se zna služiti i na Sv. Juri (1762 m), najvišem vrhu Biokova, u istoimenoj crkvi. Do najviše točke Parka

prirode, Sv. Jure, vodi asfaltirana cesta s obale Makarske rivijere i iz unutrašnjosti Dalmatinske zagore. Osim raznovrsnog biljnog svijeta, sretnici će možda na biokovskim vrljetima ugledati i divokozu koja je stanovnik ove moćne planine. A kako su živjeli ljudi na Biokovu? Njegovi rubni dijelovi naseljavani su još u prapovijesti, a poseban značaj tome daju i arheološki lokaliteti. Kasnije su se poviše naselja gradile gradine u kojima bi stanovništvo našlo zaklon i utočište tijekom napada tuđinaca. Biokovo su najviše naseljavali stočari iz Primorja, osobito iz Podgore i Tučepa. Svaki gost je dobrodošao u Park prirode Biokovo, a njegova ljepota neće ga ostaviti ravnodušnim. Park je za posjet i razgledavanje otvoren od početka travnja do sredine studenoga, a ove godine će se, povodom 30. godišnjice njegova osnutka, u Makarskoj održati znanstveno-stručni skup.

BIOKOVSKI BOTANIČKI VRT KOTIŠINA

● **Biokovski botanički vrt**
Kotišina svakako je vrijedan pažnje svakog posjetitelja. Nalazi se na primorskim obroncima Biokova iznad sela Kotišina, a utemeljio ga je franjevac i znanstvenik dr. fra Jure Radić. Na površini botaničkog vrta Kotišina utvrđeno je oko 300 samoniklih biljnih sorti, a posebno je impresivna jadranska perunika, u jesen svoju ljepotu pokazuje nam napuljska ciklama svojim bijelim ili svijetloružičastim cvjetovima. Biokovski botanički vrt Kotišina najbolje je posjetiti u proljeće i rano ljeto kada je vrt najraskošniji i obiluje cvjetnim šarenilom. U neposrednoj blizini ulaza u vrt nalaze se impresivne zidine Kaštela, fortifikacijskog objekta iz 16. - 17. stoljeća.

ČIPKARSTVO

nastavak hrvatske tradicije

• NAPISALA/ **PETRA BALIJA**

Stara baka koja na kućnom pragu sjedi i izrađuje čipku iglom i prepliče niti pomoću batića slika je koja većinu Hrvata podsjeća na otok Pag. Ipak, manjina bi se sjetila Lepoglave i njihove čipke, te hvarske tradicionalne čipke od agave. Ovaj šupljikavi ručni rad nastaje u doba renesanse na prostoru Mediterana i zapadne Europe.

Ipak, razlika između čipkarstva europskih zemalja i našeg su njezini stvaratelji. Dok su u Europi čipku izrađivale žene iz crkvenih redova, građanstvo i plemstvo, u Hrvatskoj su čipku izrađivale uglavnom seoske žene u manjim ruralnim sredinama. I danas one čipku izrađuju za potrebe hrvatske tradicijske odjeće i posoblja. Tri su središta

ČIPKA JE NASTALA U RENESANSI na području Mediterana i zapadne Europe

izrađivanja čipke u Hrvatskoj, čije se djelovanje nastavlja na višegodišnju tradiciju. To su: Lepoglava u Hrvatskom zagorju, s čipkom na batiće, a na Jadranu Pag s čipkom na iglu i Hvar s čipkom od agave.

VJEŠTE RUKE VEZILJA

Vještina izrade pruga čipke na batiće, iz grube lanene prede, koje su seljanke u Lepoglavi izrađivale za ukras svoga ruha ili za prodaju, iznjedrila je izradu finih čipaka različitih oblika. Paška čipka je ukrasni element koji se javlja prvotno na folklornom tekstu, a zatim kao samostalni ukrasni predmet. Vještina izrade čipke od agave u gradu Hvaru specifična je po materijalu iz kojeg nastaje (agava) i veza-nosti samo uz benediktinski samostan. Danas je čipkarstvo, to hrvatsko dobro nematerijalne kulturne baštine, uvršteno na UNESCO-vu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva.

Narodna nošnja bogata je bojama, materijalima i ukrasima

AKTUAL PROMO

LJELJE IZ GORJANA

slavonski običaj koji traje do danas

/NAPISALA/ PETRA BALIJA

Kraljice iz sela Gorjani kod Đakova su djevojke koje u proljeće, pred blagdan Duhova, u povorci obilaze selom i izvode ritual sastavljen od osobitih pjesama i plesa sa sabljama. Narodni običaj ujedno je i hrvatska kulturna baština, a 2007. godine prepoznat je kao nematerijalna svjetska baština te je 2009. upisan je na UNESCO-v popis nematerijalne svjetske baštine pod nazivom Godišnji proljetni ophod *Kraljice (Ljelje)* iz Gorjana. Običaj uključuje kraljice i kraljeve: selo obilazi desetak kraljeva opasnih sabljama. Na glavi nose muške šešire ukrašene mirisnim cvijećem. Njih prati upola manji broj kraljica koje, poput mladenki, na glavama imaju bijele vijence. Prilikom obilaska obitelji u selu iz širokog repertoara odabiru pjesme koje su primjerene toj obitelji. Najčešće pjevaju djevojci, mladiću ili mladoj nevjesti. Potom kraljevi izvode ples sa sabljama, a kraljice pjesmom komentiraju plesne figure koje izvode mladići. Potom plešu uz pratnju glazbenika, a ako žele, ovdje se plesu mogu pridružiti i ukućani. Nakon što ih počaste hranom i pićem, povorka odlazi u drugu kuću. Drugog dana Duhova odlaze u susjedno selo ili obližnji gradić. Na kraju slijedi zajednička gozba i zabava kod jedne od sudionica.

/NAPISALA/ PETRA BALIJA

Zvončari s područja Kastavštine, upisani na UNESCO-vu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva pod nazivom Godišnji pokladni ophod zvončara s područja Kastva, simboliziraju taj kraj u vrijeme poklada, kada desetak grupa muškaraca obilazi svoja i susjedna sela na višekilometarskim ophodima po tradicijskim putevima. Njihove slikovite maske i šeširi simboliziraju vegetaciju i plodnost. Opasani su ovčjom kožom, a oko sebe objese i zvona koja jako zvone kada plešu. Kreću se na različite načine, što sve iziskuje određeno umijeće i fizičku izdržljivost, pa kažu u narodu da ne može svatko biti zvončar. Ovaj običaj povezuje se i s drevnim magijskim ritualom koji bi trebao prizvati plodnost pred kraj zime. Omogućujući interakciju grupe zvončara (i ljudi koji ih prate u ophodu) sa stanovništvom sela kroz koja prolaze, običaj je zadržao i naglasio društveno značenje i funkciju, izuzetno važnu za koheziju sela u kojima se održava, a tako i za međusobne odnose naselja u Kastavštini. Pojedine grupe zvončara i danas odbijaju odlazak izvan vlastite sredine da bi se pokazali u gradskim središtima, dok, istovremeno nastaju i nove grupe zvončara. Uz ovaj običaj vezana su i specifična jela, rukotvorstvo (izrada maski, oglavlja, zvona), plesovi i različiti oblici društvenog ponašanja.

ZVONČARI IZ KASTAVŠTINE

plešu da bi dozvali plodnost

AKTUAL PROMO

Zvončari su prepoznatljivi po velikim maskama i mnoštvu velikih zvona obješenih o pas

MED I IGRAČKE

najsladji tradicionalni poklon sjeverne Hrvatske

UNIKAT U DRVU
Danas se asortiman umjetnika koji izrađuju igračke od drva popeo na čak 120 različitih vrsta

/NAPISALA/ PETRA BALIJA

Ne postoje dvije drvene igračke koje su izradili zagorski drvari, a da su jednake, kažu. Svaka je jedina i jedinstvena jer se izrađuju ručno. Drvene dječje igračke tradicijski su proizvodi Hrvatskog zagorja s dugom poviješću, a njihova izrada upisana je na UNESCO-vu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva pod nazivom Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja. Na tim su se prostorima razvila osebujna umijeća izrađivanja igračaka od drva koja su se u pojedinim selima kao što su Laz, Stubica ili Tugonica zadržala do danas. Sva ta sela na putu su prema najvećem hodočasničkom mjestu u Hrvatskoj, Mariji Bistrici. Zagorski "igračari" počeli su od vrlo jednostavnih svirala, a njihov se asortiman proširivao, pa su u pojedinim periodima izrađivali oko 120 različitih igračaka, a generacije su način izrade prenosile s koljena na koljeno. Karakteristično je da ih oslikavaju žene, a izrađuju muškarci. Kao materijal koristi se meko drvo iz neposredne okoline, vrba, lipa, bukva i javor, koje rukotvorci nakon sušenja tešu, a zatim uz pomoć drvenih ili kartonskih šablona posebnim alatom režu i oblikuju. Pri oslikavanju se služe ekološkim bojama, a kao podlogu najčešće koriste crvenu, žutu ili plavu boju. Oslikavaju ih cvjetnim i geometrijskim ukrasima. Danas se izrađuje pedesetak vrsta igračaka, od raznovrsnih svirala, tamburica, igračaka u obliku životinja, pa

sve do uporabnih predmeta. Na području sjeverne Hrvatske zadržalo se i umijeće izrade medičarskih proizvoda, koje je na UNESCO-voj Reprezentativnoj listi nematerijalne kulturne baštine upisano pod nazivom Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske. Pojavilo se u pojedinim europskim samostanima tijekom srednjeg vijeka, a kad je stiglo u Hrvatsku, postalo je i obrt. Proces izrade medičarskih proizvoda zahtijeva vještinu i brzinu, a recept je isti kod svih proizvođača.

SIMBOL HRVATSKOG IDENTITETA

Uključuje brašno, šećer, vodu i sodu bikarbonu, uz obavezne mirodije. Licitar se oblikuje modelima, peče, suši i boji raznim jestivim bojama. Svaki obrtnik ukrašava licitar na poseban, jedinstven način, često sa slikama, malim zrcalima, stihovima ili porukama. Najčešći motiv je licitarsko srce, a tradicija je da se priprema za vjenčanja, ukrašeno imenima mladenaca i datumom vjenčanja. Svaki medičar djeluje u određenom području bez ometanja drugih obrtnika. Kroz stoljeća umijeće se prenosi s generacije na generaciju, u početku muškarcima, a danas i ženama. Licitar je postao jednim od najprepoznatljivijih simbola hrvatskog identiteta. Današnji medičari su ključni sudionici lokalnih proslava, fešti, proštenja, događanja i okupljanja, što lokalnom stanovništvu daje osjećaj pripadnosti, identiteta i kontinuiteta.

Tijekom procesije
Za križen križonoša
nosi križ težak oko
18 kilograma

USKRSNA PROCESIJA

izraz vjerskog i kulturnog identiteta

/NAPISALA/ **PETRA BALIJA**

Punih pet stoljeća Hvarani na poseban način proslavljaju Uskrs - Procesijom *Za križen* koja je uvrštena na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva. Riječ je o jedinstvenom obredu osobite pobožnosti te izrazu vjerskog i kulturnog identiteta stanovnika središnjeg dijela otoka Hvara,

koji se neprekidno odvija već pet stoljeća. U noći s Velikog četvrtka na Veliki petak procesija povezuje šest otočkih mjesta: Jelsu, Pitve, Vrisnik, Svirče, Vrbanj i Vrbosku. Istovremeno iz šest župskih crkava (u 22 sata) započinu ophodi na čelu s križonošom koji nosi križ (težak do 18 kilograma) u znak molbe ili zahvalnosti, kao vlastiti ili obiteljski zavjet. Slijedi ga izabrana pratnja u bratimskim tunikama te mnoštvo vjernika i hodočasnika, zaustavljaju

se u crkvama i kapelicama ostalih mjesta gdje ih dočekuju svećenici da bi se pred jutro vratili u svoju župsku crkvu. Za osam sati vjernici prođu 25 kilometara. Procesiju pripremaju i provode bratovštine, odnosno zajednice hvarskih vjernika u čiju je povijest i život križ duboko upisan. Okosnica procesije je "Gospin plač", osmerački pasionski tekst iz 15. stoljeća koji u formi glazbenog dijaloga pjevaju izabrani pjevači, kantaduri.

Sponzorirani prilog 'Upoznajte Hrvatsku' realiziran je uz pomoć:

Prirodna baština - Izvor teksta: NP Paklenica, NP Mljet, NP Kornati, PP Telašćica, PP Lastovsko otočje, PP Vransko jezero,

PP Biokovo **Izvori fotografija:** arhiva NP Paklenica, NP Mljet, NP Kornati, PP Telašćica, PP Lastovsko otočje, PP Vransko jezero, PP Biokovo

Ostali izvori fotografija: Hrvatska turistička zajednica (autori fotografija: Damir Fabijanić, Sergio Gobbo, Ivo Pervan, Juraj Kopač, Milan Babić, Ante Zubović)

Nematerijalna kulturna baština - Izvor teksta: Ministarstvo kulture RH **Izvori fotografija:** Hrvatska turistička zajednica i sustav Turističkih zajednica u RH

Autori fotografija: Zlatko Ramničar, Damir Fabijanić, Ivan Lović, Vjekoslav Karuza, Karmen Puhar Dragičević, Paulo Bunčuga, Nenad Ruszkowski, Ivo Pervan